

De nepnieuwsmachine van de 19de eeuw

Barokopera Amsterdam combineert drie opera's met nepnieuws en ... circus.

Tekst Henri Drost

Nepnieuws is van alle tijden.

Tegenwoordig dankzij social media misschien gemakkelijker te verspreiden, maar ook in de negentiende eeuw was feit vaak niet van fictie te onderscheiden en dit beïnvloedt nog altijd onze perceptie, zeker die van Peter de Grote. De vraag 'Wie was hij nou echt?' is het uitgangspunt van de nieuwe mozaïekvoorstelling van Barokopera Amsterdam, met operafragmenten als de nepnieuwsmachine van de negentiende eeuw. Tsaar Peter de Grote was een raadselachtig figuur, balancerend tussen Oost en West. Hij is door de eeuwen heen een voorbeeld voor veel Russische leiders: verlicht heerser, daadkrachtig, veelzijdig en voorstander van modernisatie. Maar daarnaast was hij wreed en meedogenloos. Zes jaar geleden dacht Frédérique Chauvet al aan een voorstelling rond de tsaar, maar het gegeven is nu actueler dan ooit. Niet alleen zijn er duidelijke parallellen met het huidige Rusland, het vanuit dat land aangestuurde nepnieuws vindt een weerklank in de vele opera's die over Peter de Grote zijn geschreven. Chauvet koos er daar drie uit, die alle terug te vinden zijn in de collectie van het Théâtre Français de La Haye, het

Nederlandse theater- en operagezelschap dat bestond vanaf de zeventiende eeuw tot 1919: *Pierre le Grand* van Grétry (1790), *Il borgomastro di Saardam* van Donizetti (1827) en *Zar und Zimmermann* van Lortzing (1837). Drie opera's in drie verschillende talen. En alsof dat nog niet genoeg is, voegt regisseur Nynke van den Bergh daar nog eens Russische volksliederen, eigen dialogen én circusartiesten aan toe. Maar hoe maak je van dit alles een eenheid?

Te mooi om waar te zijn?

'Het eerste deel van de voorstelling draait om de jonge Peter die naar Zaandam reist om daar op een scheepswerf te leren,' verduidelijkt Chauvet. 'Dat is ook het onderwerp van het toneelstuk waarop zowel Donizetti als Lortzing hun opera's baseerden.' Het is een verhaal dat te ongeloofwaardig is om waar te zijn: een tsaar die incognito op een scheepswerf in Nederland werkt. Toch gebeurde precies dat in 1697 en het Czaar Peterhuisje staat er nog altijd als bewijs en is inmiddels een toeristische trekpleister. De Republiek der Nederlanden was in die tijd immers in de scheepsbouw onovertroffen. Dus waar beter het vak te leren?

Tegelijkertijd is dat verhaal inderdaad te mooi om waar te zijn. Peter de Grote logeerde bij een smid die hem in Moskou al had ontmoet, en echt lang bleef de tsaar niet incognito. Het hielp daarbij niet dat hij een Russische entourage van zes man meenam en meteen opviel door zijn voor die tijd buitenissige lengte. Na een week wist heel Zaandam wie hij echt was en vertrok hij naar Amsterdam. Aan de historische waarheid hadden Donizetti en Lortzing echter geen boodschap, hun aandacht trok vooral de fictieve liefdesverhaallijn. Bovendien bood het gegeven alle kansen voor vele verkleedpartijen en misverstanden. 'In het tweede deel van de voorstelling is Peter de Grote ouder, en maakt hij niet langer incognito een reis naar het Westen. Hij had zijn land gemoderniseerd, maar had ook vele vijanden gemaakt waar hij keihard tegen optrad. Zelfs zijn eigen familie moest het daarbij ontgelden. Toen hij zijn vrouw van overspel verdacht, schonk hij haar een bokaal met het hoofd van haar vermeende minnaar. Daarvan horen we echter niets terug in de zoete klanken van Grétry, die doen denken aan de gelikte wandschilderingen uit die tijd.